

Stiklestad: Refleksjoner mot år 2030

Et nøkkelspørsmål i notatet om faglige bidrag i refleksjonsprosessen frem mot 100 års jubileet er dette: *"Hvilken betydning har denne hendelsen hatt, og på hvilken måte kan den være verdt en feiring?"*

Det er rimelig å tenke seg at det nasjonale kultursenteret forventer innspill inspirert av den enkeltes faglige ståsted. Jeg legger dette til grunn for de følgende bemerkninger. Jeg tillater meg likevel å nevne at selv om innslag av rent historisk karakter med sikte på begivenhetene omkring 1030 vil være svært naturlige, bør ikke 2030-markeringen være dominert av slike innslag.

I mitt perspektiv fremstår notatets stikkord om "nasjonsbygging" som særlig sentralt. Dette innebærer at den moderne norske staten slik den ble konstituert gjennom grunnloven av 1814 og deretter vant i selvbevissthet og styrke, vil komme i sentrum av oppmerksomheten. At dagens oppmerksomhet om Stiklestad og Nidaros som nasjonale symboler for en viktig del er et 1800-talls produkt, fremtrer bl.a. ved det faktum at Nidarosdomens funksjon som kroningskirke først ble tilført gjennom grunnlovsendringene høsten 1814 (som et bidrag til å markere at den nye kongen var konge av to land).

Idet jeg presiserer at mine bemerkninger selvsagt ikke er uttømmende, nevner jeg i det følgende noen innspill til Kultursenterets videre refleksjoner:

- 1) I et juridisk perspektiv vil den kristne dimensjon av (den delvis gjenskapte) Olav-tradisjonen kunne tenkes brakt inn i vår egen tid gjennom studier, seminarer m.v. om kristen og annen religiøs innflytelse på utforming og praktisering av straffeloven, ekteskapsloven og på mange andre rettsområder: I hvilken grad er de (i vår tid og hos oss) fremherskende idealer om en sekulær stat realisert på dette nivå? Hvorvidt kan eller bør religiøs rett (kanonisk rett, sharia ...) bringes inn i et rettssystem som jo i prinsippet skulle gjelde for alle?

- 2) I Olav-tradisjonen ligger det unektelig en betydelig dose religiøs ensretting og tvang. Samtidig er det mye som tyder på at (noen av) de aktuelle problemstillingene om sekularisme, religions- og livssynsfrihet vil beholde sin aktualitet (i skiftende former) frem mot 2030. Dette kunne gi utgangspunktet for stimulerende studier, debatt m.v.
- 3) I det lange perspektiv er det likevel kanskje fruktbart å tenke på Olav-tradisjonen som politisk mer enn som (rent) religiøs. Det faktum at statsformen i Norge gjennom mer enn tusen år har vært monarkisk (i svært ulike former) kan i alle fall for en del forstås i dette lys. Dermed fremtrer studier, debatt m.v. om monarkiets religiøse/symbolske og politiske/sekulære sider som en nærliggende oppgave: Er det sant at det norske monarkiet er en ren anakronisme? Hva betyr det for statens fortsatte eksistens? Hvilke alternativer bør vi eventuelt tenke oss? Med andre ord: Hvorfor ikke ta denne delen av vår statsform på alvor?
- 4) Alt tyder på at nasjonalstatens relevans og betydning (i Europa og i verden) vil være av interesse også om 20 år. Begivenhetene omkring 2010 (finanskrise, militære intervensjoner m.v.) mer enn antyder at verden fortsatt tilhører nasjonalstatene og at den til dels panegyriske omtalen av europeisk m.v. integrasjon er tilsvarende lite treffende. På den annen side blir vi stadig mer avhengig av internasjonalt samarbeid (om miljø, handel, internasjonal orden og mye annet). Desto viktigere blir det å fastholde et demokratiperspektiv: Er det ikke fortsatt slik at den sammenholdte nasjonalstaten som ble skapt i løpet av 1800- og 1900-tallet (og sammenlignbare fenomener i begrensede deler av verden for øvrig), fortsatt er det nærmeste vi kommer et genuint demokrati? Hva er sammenhengen mellom nasjonalstat og demokrati? Hvordan kan sentrale demokratiske verdier bevares eller befordres i verdenssamfunnet?
- 5) I forlengelsen av det som nettopp er sagt, lar en rekke tråder seg identifisere. Her nevner jeg to:
- 6) Forholdet mellom den sentraliserte staten som kan sies å ligge i forlengelsen av Stiklestad (særlig etter at konkurransen fra "pavekirken" ble eliminert), men også av

det dansk-norske monarkiet med sentrum i København, og lokalt og/eller regionalt selvstyre (kommunene osv.).

- 7) Den videre utformingen av det norske demokratiet (maktfordeling, valgdeltagelse, demokrati og rettsstat, ytringsfrihet og åpenhet, forholdet mellom ulike typer av "menneskerettigheter" og politisk handlefrihet ...).
- 8) Nasjonalstaten suksess er antagelig avhengig av en viss dose "nasjonalisme". Men det sistnevnte begrepet er ytterst mangetydig. I positive versjoner kan det bl.a. innebære vilje til samhold og solidaritet. I negative versjoner kan det bl.a. bygge på og/eller bidra til fremmedfrykt, utestengning av de som "er annerledes" eller – i ekstreme fall – vilje til militær aggresjon eller krig. Dette reiser spørsmål om hvorvidt og i så fall hvordan vi kan bruke Olav-tradisjonen positivt uten å henfalle til eksklusjon av "de andre". – Det sier seg selv at den samiske dimensjonen (som etter adresselisten å dømme ivaretas av andre) hører hjemme her – inkludert de nå aktuelle spørsmål om hvor langt den positive segregeringen skal gå. Men minst like viktig er utfordringene vedrørende diskriminering, velferdsstat m.v. som følger av omfattende innvandring.

I alle de nevnte relasjonene er det viktig å understreke at et *komparativt* synkront perspektiv vil være fruktbart som tillegg til det historiske. Dette er ikke bare faglig begrunnet, men følger også av den side av Stiklestad som springer ut av forholdet mellom det "norske" og det "europeiske", norrøn religion og kristendom osv.

Oslo, 30. november 2011

Eivind Smith (sign.)